

Atıf/ Citation

Bayder Osman, Özcan Akdağ. "Musa b. Meymûn (Maimonides), *Delâletu'l-Hâîrîn*." Söyleşi Yapan M Mustafa Kulu. *İsrailiyat: İsrail ve Yahudi Çalışmaları Dergisi*, no. 5 (Kış 2019): 98-107.

MUSA B. MEYMÛN (MAİMONİDES), *DELÂLETU'L-HÂİRİN*

Osman BAYDER

Dr. Öğr. Üy., İslam Hukuku, İlahiyat Fakültesi, Erciyes Üniversitesi,
Asst. Prof. Dr., Department of Islamic Law, Faculty of Theology, Erciyes University
<http://www.orcid.org/0000-0003-3404-7299>
<osmanbayder@erciyes.edu.tr>

Özcan AKDAĞ

Dr. Öğr. Üy., Din Felsefesi, İlahiyat Fakültesi, Erciyes Üniversitesi,
Asst. Prof. Dr., Department of Philosophy of Religion, Faculty of Theology, Erciyes University
<https://orcid.org/0000-0002-7156-401>
<ozcanakdag@erciyes.edu.tr>

Makale Türü: Kitap Söyleşisi

Gönderim Tarihi: 11.12.2019, Kabul Tarihi: 31.12.2019

Musa b. Meymûn (Maimonides). *Delâletu'l-Hâîrîn*. çev. Osman Bayder, Özcan Akdağ. Kayseri: Kimlik, 2019.

Sayfa Sayısı: 649, Cilt Tipi: Karton Kapak, Boyut: 17 x 24 cm, Dil: Türkçe, ISBN: 978-605-234-596-2, Kağıt Cinsi: Kitap Kağıdı, Yayın Tarihi: 06.09.2019

Mūsā bin Maymūn (Maimonides). *Dalālat al-ḥā'irîn*. Translated by Osman Bayder, Özcan Akdağ. Kayseri: Kimlik, 2019.

Page Count: 649, Volume Type: Paperback, Size: 17 x 24 cm, Language: Turkish, ISBN: 978-605-234-596-2, Paper Type: Book Paper, Publishing Date: 06.09.2019

Söyleşi Yapan: M. Mustafa KULU

Giriş: İbranicce harflerle Arapça olarak 1190'lı yıllarda Musa b. Meymûn (Maimonides ö. 1204) tarafından yazılan ve 1204 yılında İbranicceye, 1220 yılında Latinceye ve sonrasında Yidişce, Fransızca, Lehçe, İspanyolca, Almanca, İtalyanca ve Rusçaya vb. çevrilen bu eser nihayet 2019 yılında Türkçe olarak yayınlandı. Eserin Yahudi Arapçası (Judeo Arabic) ile yazılmış olması Türkçe çeviri için bir avantaj sağlamaktadır. Saïd b. Yûsuf

Feyyûmî'nun/ Saadiah Gaon'un (Saadia Gaon, ö. 942) *Tefsiru't Tevrat bi'l-Arabiyye* (*Tevrat (Tora) Tefsiri* adıyla Nuh Arslantaş tarafından yapılan tercüme Kültür Bakanlığı Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı'nca yayınlandı) ve *Kitab el-Emanet ve İ'tikad* (كتاب الأمانات والاعتقادات / *Amנות ודעות*), İbn Cebiro'l'un (Gabirol ö.1070) *Islahul Ahlak* (إصلاح الأخلاق / *תקון מדות הנפש*) Bahya ibn Paquda'nın *Kitab al-Hidāya ilā Fara'id al-Qulūb*, ve Yehuda Halevi'nin (ö. 1141) *er-Red ve'd-delil fi'd-dîni'z-zelil* veya yaygın adı ile *el-Kitābü'l-Hazerî* (פר הכוזרי / *كتاب الحجة والدليل في نصره الدين الدليل* / *Kuzari*) eserleri de Yahudi Arapçası ile yazılmış ve Türkçeye çevrilmeyi bekleyen önemli Yahudi-İslami ortaçağ eserleridir. Bu ve buna benzer diğer önemli eserler çevrilerek hem araştırmacıların hem de bu eserlere önem veren Yahudilerin istifadesine sunulması gerekir.

Bu çerçevede bu eseri Türkçeye kazandıran yazarlarla yapılan söyleşiyi istifadenize sunuyoruz.

Öncelikli olarak dergimizle bizimle söyleşi yapma fikrini kabul ettiğiniz için her birinize tek tek teşekkür ederim. Dergimizde bundan sonra yeni çıkan eserlerin yazarları veya çevirmenleri ile yazılı söyleşi yapmak istiyoruz. Eylül ayı içinde Kimlik yayınlarından yayınlamış olduğunuz Türkçe anlamı “Şaşkınlar İçin Rehber” Orijinal adı *Delaletü'l-Hairin* adlı çeviri eserle söyleşi dizisini başlatmayı uygun bulduk. Önemli bir çalışmayı çevirmişsiniz. Mantığı kelama ve fıkha dahil ettiği gerekçesiyle Gazâlî'yi eleştiren İbn Teymiye, sizin girişte de aktardığınız gibi “Müslümanlar için Gazâlî ne ise Yahudiler için İbn Meymun odur” demiştir. Bu eserin Türkçeye kazandırılması din felsefesi, dinler tarihi, kelam gibi ilahiyat çalışmaları kadar diğer sosyal ve insani bilimler için de çok önemlidir. Hem eser hakkında bilgi sahibi olmak hem de böyle bir eseri ve sizleri daha geniş kitlelere tanıtılabilmek amacı ile sizlerle yazılı söyleşi yapmak istiyoruz.

Kısaca kendinizden bahseder misiniz?

Çevirmenler olarak ikimiz de Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde birimiz Din Felsefesi anabilim dalından birimiz de İslam Hukuku anabilim dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktayız.

Kitabı okumamış olanlar için kitabın içeriğinden bahseder misiniz?

Eser üç ciltten oluşmaktadır. Bu eser İbn Meymûn'un, öğrencisi Yosef ben Yehuda İbn Şim'on'a gönderdiği mektuplardan oluşmakta ve 1190'larda kaleme alındığı tahmin edilmektedir. Eseri, İbrani alfabesi ile Arap dilinde

(Judeo-Arabic) yazmıştır. Hatta bu özelliği sebebiyle “Yahudilerin okuyup anlamadığı, Arapların anladığı ama okuyamadığı eser” olarak nitelendirilmiştir. *Delâletu'l-hairîn* adlı bu eser İbranice, Latince, Rusça, Macarca, Almanca, İngilizce vb. pek çok dile çevrilmiş ve pek çok kişi tarafından da şerh edilmiştir.

İbn Meymûn'un *Delâletu'l-Hâirîn* adlı eseri Yahudi dini için önemli eserlerin başında gelmekte ve Yahudi felsefesinin zirvesi olarak kabul edilmektedir. Bu eser sadece Yahudi felsefesi değil, aynı zamanda Yahudi kelamı ve Yahudi hukuku açısından da önem arz etmektedir. Ayrıca İbn Meymûn burada Tevrat'ın lafızlarının nasıl anlaşılması gerektiğine dair de birtakım açıklamalar sunmaktadır.

İbn Meymûn'un 1190'lı yıllarda Arapça olarak kaleme almış olduğu *Delâletu'l-hairîn* adlı eseri 1204 yılında İbn Tibbon tarafından *Moreh Nevuhim* ismiyle İbraniceye, 1220'li yıllarda Palermolu John tarafından *Dux neutrorum* ismiyle Latinceye çevrilmiştir. Dolayısıyla Orta Çağ Batı dünyası entelektüellerinin pek çoğunun, bu eserden haberdar olduğunu ve bu eseri okuduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Nitekim Paris Üniversitesi Sanat Fakültesi hocalarından olan Albertus Magnus (ö. 1280), Rabbi Moyses (Haham Musa) ifadesiyle İbn Meymûn'a referansta bulunmaktadır. Albert'in öğrencisi olan Thomas Aquinas (ö. 1274) da pek çok kez İbn Meymûn'a atıfta bulunmaktadır. Ayrıca Thomas Aquinas'ın öğrencilerinden birisi ve Augustine Keşişler Tarikatı'nın üstad-ı azamı olan Romalı Giles (ö. 1316) de kaleme almış olduğu *Filozofların Yanılgıları* adlı eserde İbn Meymûn için özel bir fasıl ayırmakta ve onun yanılıgılarını bu eserde zikretmektedir.

Kitabı çeviri sürecinden bahseder misiniz? Çeviri fikri ne zaman ve nasıl ortaya çıktı? Kitabın tercüme edilme sebebi nedir?

Ben (Özcan Akdağ), Gazâlî ve Aquinas üzerine doktora çalışmamda İbn Meymun'un eserinin bu iki düşünür arasında etkileşim açısından bir köprü vazifesi gördüğünü iddia ettim ve bunu ortaya koymaya çalıştım. İbn Meymun'un Müslüman bir coğrafyada yetişmesi ve Fârâbî, İbn Sînâ, Gazâlî ve İbn Rüşd gibi Müslüman düşünürlerin eserlerini okuduğu ve onlara referansta bulunduğu dikkate alındığında, bu etkinin *Delâletu'l-Hâirîn* adlı esere yansıdığı açıkça görülecektir. Eserin Türkçeye aktarılmasına Orta Çağ felsefesi ve Doğu-Batı etkileşimi açısından önemli olacağına kanaat getirdik. Bu sebeplerden dolayı eseri türcüme etmeye karar verdik.

Tez çalışmam bittikten sonra Dr. Osman Bayder hocaya metni birlikte okuyup okuyamayacağımızı sordum. O da beni kırmadı ve Arapçasını birlikte okumaya başladık. Daha sonra Osman hoca, “Eseri Türkçeye çevirsek nasıl olur ki?” diye sordu. Ben de harika olur dedim ve birilerinin çevirmeye başlayıp

başlamadığını araştırdık. Gördük ki kimse böyle bir işe girişmemiş. Biz de buna istinaden eseri çevirmeye 2015 yılının sonlarında başladık.

Bu eseri iki kişi çevirdiniz. Bu durumun zorluklarından ve fırsatlarından bahsedermisiniz?

Bir çalışma iki veya daha fazla kişi tarafından yapılıyorsa, çalışmaya iştirak edenlerin bir araya gelmesi için uygun zamanı bulmak gerçekten çok güç. Derslerimiz dışında kalan müsait zamanlarda ve ailemize ayıracağımız zamanlardan fedakârlık yaparak bir araya geldik ve nihayetinde iki yıllık bir zaman zarfında çalışmayı Türkçeye çevirebildik.

İki kişi ile çalışmanın avantajı ise bir kişinin fark edemediği hataları diğerinin fark etmesidir. Ortak çalışmada çalışanların birbirini tamamlaması ve eksikliklerini kapatması metnin inşasında gerçekten önemli bir etken. Sahih ve anlaşılır bir metnin ortaya çıkmasında çalışmaya iştirak edenlerin katkısı gerçekten muazzam derecededir. Çevirimiz okunduğunda bu olumlu etkinin görülebileceğini düşünmekteyiz.

Eser İbranice harflerle Arapça olarak yazıldığı için İbranice harfleri öğrenmiş olmalısınız? İbranice okuma bilginiz var mı, varsa ne düzeyde?

Esasında Delâletu'l-Hâirîn tahkiki çok eskilere dayanmaktadır. İlk olarak 1866 yılında Solomon Munk eseri İbranice harflerle neşretmiş, daha sonra bu baskı gözden geçirilerek 1929 yılında Telaviv'de yeniden basılmıştır. Munk'un neşri orijinali gibi İbranice alfabe (jodeo-arabic) iledir. *Delaletu'l-hairin* nüshaları genel olarak İbranice harflerle günümüze ulaşmışsa da Arapça harflere çevrilmiş bir yazma nüshası Süleymaniye kütüphanesi Carullah koleksiyonunda (no: 1279) yer almaktadır.

Hüseyin Atay 1974 yılında Munk'un 1929 yılındaki baskısına dayanarak ve Carullah nüshası ile karşılaştırarak eseri Arap alfabesi ile neşretmiştir. Çeviride Atay neşrinden istifade etmekle beraber Carullah yazma nüshasını da dikkate aldık.

Çalışmamızı daha iyi hale getirebilmek için temel düzeyde İbranice öğrendiğimizi söyleyebiliriz. Ancak tabii bu tüm İbranice metinleri bu bilgimize dayalı olarak Türkçeye aktardığımız anlamına gelmemelidir. İbranice pasajların çevirisinde Friedlander tarafından yapılan *The Guide for the Perplexed* (1904) Sholomo Pines tarafından yapılan *The Guide of the Perplexed* (1963) gibi iki İngilizce çevirisinden istifade ettik. Ayrıca özellikle İbranice metinler ve kavramlar konusunda Doç. Dr. Yasin Meral hocanın

çeviriye büyük katkıları oldu. Sayın Meral, eseri baştan sona okuyarak İbranice kelimelerin doğru yazılışını ve karşılığını ortaya koymaya çalıştı. Bu vesileyle tekrar kendisine teşekkür ediyoruz.

İlgili birkaç sorunu aynı anda sormak istiyorum. Bu eserin Arapça harflerle tahkikli neşri Hüseyin Atay hocanın 1974'deki çalışmasından sonra yapıldı mı? Yapılmadı ise Arapça harflerle Arapça tahkikli neşrini yapmayı düşünür müsünüz? Arapça yazılan bu esere Arapların gerekli ilgiyi gösterdiğini düşünüyor musunuz? İbranice harflerle yazılması bu eserin Arap Müslüman dünyasında daha az anlaşılmasına yol açma olasılığına katılır mısınız?

Delâletu'l-Hâirîn Atay tahkiki dışında 2007 yılında Ahmed Ferid el-Mezidî (Dâru'l-kutubi'l-ilmîyye, Beyrut) tarafından yeniden neşredilmiştir. Ancak bu, yeni bir tahkik olmayıp Atay neşrinin dipnotsuz olarak yayımlanmış halidir. Atay neşrinde yer alan bazı eksiklikler burada da tekrar edilmiş; hatta birçok bölüme bütünüyle yer verilmemiştir. Sözgelimi 2. cildin 15. faslı ve 3. cildin son 10 faslı metinde hiç yer almamaktadır.

Eserin Arapça metninin birçok açıdan eksik olduğunu ve yeniden neşredilmesinin önemli olduğunu düşünüyoruz. Hatta bu amaçla Arapça metnini kısmen de olsa inşa ettik. Ancak gerekli düzeltmeleri hala yapamadık. Basımla ilgili bir destek bulursak tamamlayarak neşretmeyi arzu ediyoruz.

Eser, batı yanında Müslüman coğrafyada da ilgi görmüştür. Nitekim ikinci cildinde yer alan Filozoflara ait yirmi beş önermeye dair Ebû Abdullah Muhammed b. Ebi Bekr b. Muhammed et-Tebrizî tarafından bir şerh kaleme alınmıştır. Bu şerh Muhammed Zahid el-Kevseri tarafından tahkik edilerek hicri 1369 yılında Mısır'da neşredilmiştir. Her ne kadar *Delâletu'l-Hâirîn* Yahudi bir düşünür tarafından kaleme alınsa da Muhammed et-Tebrizî tarafından şerh edilmiştir.

İbranice harflerle yazılmış olsa da eser İbn Meymun'un ölümünden iki asır sonra Arapça harflere dönüştürülerek Arapça konuşan entelektüellerin istifadesine sunulmuştur. Tabi bu durum eserin tam olarak anlaşılabilmesine kapı aralamış diyemeyiz. Çünkü metin içerisinde İbranice pasajların yer alması metni anlamayı güçleştirmektedir. Bu açıdan metindeki İbranice ifadelerin siyak-sibakı dikkate alınarak yeniden Arapçaya çevrilmesi gerekmektedir.

Tercüme ederken kitapta sizin için en ilginç gelen fikir hangisiydi?

Birinci cildin sonların İbn Meymun'un Müslüman kelamcılara yönelik olumlu söylemlerde bulunması oldukça ilginçti. Ona göre Müslüman kelamcılar, kelam

ilmine farklı bir boyut kazandırmıştır. Çünkü Müslüman kelimacılar, felsefe ile kelim ilmini mezcutmişler ve bu durum, kelim ilminin farklı bir boyut kazanmasına vesile olmuştur.

Bir diğer önemli nokta, eser boyunca İbn Meymun'un, Yahudiliği Aristo felsefesi (Meşşai gelenek) ile uzlaştırmaya çalışmasıdır. İbn Meymun, Meşşai gelenek içerisinde yer alan fikirleri ele alırken, bunun benzerinin bir şekilde Tevrat'ta ya da Yahudi hahamlarının ifadelerinde yer aldığını gösterme/kanıtlama çabasıdır.

Eserdeki gerek dil ve üslup gerekse fikirler, Müslüman düşünürlerinki ile oldukça benzerdir. Öyle ki eserdeki Yahudiliğe dair unsurları bir kenara çıkarsanız ve bu metni birisine okutsanız, bu eserin Fârâbî, İbn Sînâ, Gazâlî ve İbn Rüşd gibi düşünürler tarafından kaleme alındığını düşünebilir. Nitekim tespit edebildiğimiz kadarıyla benzerliklere dipnotta referansta bulunduk.

Diğer bir husus da Yahudiliğe ait ibadet ve inançlara rasyonel bir zemin arama çabasıdır. Gerek kurban konusu olsun gerekse yenilmesi ve yapılması haram olan şeyler hususunda olsun İbn Meymun, gerekçeler sunmaya çalışmakta ve Yahudilikteki tüm emir ve yasakların makul ve rasyonel olduğunu göstermeye çalışmaktadır.

Eserde İslam düşüncesi ile ilgili karşılaştırmalar var mı? Varsa yazarın İslam dini düşüncesine bakışı nasıldır? Gazâlî ve İbn Meymun arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

İbn Meymun, kelim ilminin dönüşümü konusunu ele alırken Müslüman kelimacıların yöntemi hakkında oldukça olumlu ifadeler kullanmaktadır. Zira onların felsefî bir yöntem kullanmaları, kelim ilmine yeni bir boyut kazandırmıştır. Bununla birlikte İbn Meymun Mutezile ve Eşarilik gibi önde gelen iki Müslüman kelim ekolünü de sık sık zikretmektedir. Özellikle bu ekollerin Tanrı'nın ilmi ve insan özgürlüğü konusundaki görüşlerine yer vermekte ve bazı eleştirilere tabi tutmaktadır.

Eserde İbn Meymûn, Aristoteles, Afrodisyalı İskender, Fîsagorcular, Galen, Themistus gibi Müslüman olmayan düşünürlerin görüşlerine atıfta bulunmanın yanı sıra Ebu Nasr ismiyle Fârâbî'ye (ö. 950), Ebu Bekir es-Saiğ ismiyle İbn Bacce'ye (ö. 1138) ve yine tabip Zekeriya er-Râzi'ye (ö. 925) atıfta bulunmaktadır. Ayrıca Batlamyus'un eseri *Almagest*'i şerh eden Sâbit b. Kurre'ye (ö. 901), Batı dünyasında Alcabitius olarak bilinen el-Kabîsî'ye (ö. 990) ve Geber adıyla bilinen Müslüman astronom Cabir b. Eflah İşbîlî'ye (ö. 1150) de ismen atıfta bulunmakta ve ele almış olduğu konuyla alakalı olarak onların düşüncelerini serdetmektedir.

İbn Meymûn'un, meşhur Müslüman düşünür Gazâlî'nin ismini hiçbir şekilde zikretmediğini görüyoruz. Ancak İbn Meymûn'un, Gazâlî'nin ismini zikretmemesi, onun düşüncelerinden etkilenmediği anlamına gelmemelidir. Nitekim Frank Griffel, *Pines' Maimonides: The History of the Translation and Interpretation* adlı konferansta sunmuş olduğu "Maimonides as a Student of Islamic Thought: Revisiting Sholomo Pines' "Translator's Introduction" tebliğde bu hususu ele almakta ve birtakım ifade ve argüman benzerliklerinden hareketle İbn Meymûn'un Gazâlî'nin eserlerine aşına olabileceğini iddia etmektedir. Kanaatimizce Griffel'in bu iddiası doğrudur. Zira birçok konuda İbn Meymûn'un düşünceleri ile Gazâlî'nin düşünceleri arasında benzerlik olduğunu söyleyebiliriz. Yine Austryn Wolfson da İbn Meymûn'un, alemin hudûsu meselesini ele alırken "Geç dönem kelimcilerden mahir bir kelimci, bu güç meseleyi çözdüğünü iddia etmiş ve şöyle demiştir: İmkân, münfail olan şey açısından değil, fâil açısındandır" ifadesini kullandığını ve burada geçen "Geç dönem kelimcilerden mahir bir kelimci" ifadesiyle kastedilen kelimcinin Gazâlî olduğunu dile getirmektedir. Nitekim İbn Meymûn'un burada dile getirdiği şeyler Gazâlî'nin, *Tehâfütü'l-Felâsife* adlı eserde dile getirdiği argümana oldukça yakındır.

Ayrıca İbn Meymûn'un Tanrı'nın ilmi meselesini ele alırken dile getirdiği hususlar Gazâlî'nin, *el-Maksadu'l-Esnâ fî Şerhi Esmallahî'l-Hüsnâ* adlı eserde dile getirdikleri ile oldukça benzerdir. Burada Gazâlî, Tanrı'nın ilmini açıklarken, satranç oyununu icat eden ile bu oyunu öğrenen kişinin ilminin aynı olmadığını dile getirmektedir. Zira Tanrı'nın ilmi eşyadan alınma değildir. İbn Meymûn da Tanrı'nın ilmi meselesini tartışırken zamanı gösteren bir saat mekanizmasından (sandık/kutu) bahsetmektedir. Bu saati yapan kişinin ilmi ile bu saatin işleyişi hakkında bilgi sahibi olan kişinin ilmi aynı değildir. Aynı örneğin daha önce Gazâlî'nin *el-Maksadu'l-Esnâ* adlı eserinde zikredildiği görülmektedir.

Felsefe ve Teoloji yanında Hukuk (Fıkıh) ve Tıp'la da ilgili eserleri olan yazarın bu eserinde Yahudi dini felsefesi ve kelâm/teolojisi yanında siyasal ve sosyal içerikli bilgiler de var mı?

İbn Meymun'un *Delaletu'l-hairin*'deki temel bir amacının Yahudilik inançlarını aklileştirmek olduğu söylenebilir. Bu sebeple son ciltte Tevrat'ta yer alan emir ve yasakları aklileştirmekte ve bunları o dönemin örf ve adetleri ile ilişkilendirmektedir. Her bir emir ve yasağın mutlaka o dönemdeki toplumsal veya bireysel bir davranışa dayandığını göstermeye çalışması dikkat çekicidir.

Ayrıca eserde İbn Meymun insanın toplumsal bir varlık oluşundan ve yaşamak için topluma ihtiyaç duyması gibi sosyoloji ilmi ile alakalı hususlardan

da bahsetmektedir. Sosyoloji alanından çalışanların da bu eseri incelemesi ve onun bu konudaki görüşlerini ortaya koymasının faydalı olacağını düşünüyoruz.

Tercümeniz çok akıcı. Üniversitede öğretim üyesi olmanızın bunda çok önemli olduğunu düşünüyorum. Tercüme ederken Arapçası nüsha yanında İngilizcesine de baktınız mı?

Tercümemiz bittikten sonra birkaç defa okuduk. Ayrıca Prof. Dr. Gürbüz Deniz, Doç. Dr. Yasin Meral, Doç. Dr. Engin Erdem, Dr. Salih Yalın ve Dr. Mehmet Murat Karakaya hocalarımızın da okuması çevirinin bu şekilde akıcı olmasında etkili olmuştur. Farklı gözlerin okumuş olması, çevirimizin daha anlaşılır ve akıcı olmasında etkili olmuş olabilir.

Çeviri esnasında daha önce de belirttiğimiz üzere eserin iki İngilizce çevirisinde sık sık müracaat ettik. İngilizce çeviriler, kapalı/muğlak yerlerin anlaşılmasında oldukça katkı sağlamıştır.

Teşekkür ederim.

Resim 1: Süleymaniye kütüphanesi Carullah koleksiyonunda (no: 1279) bulunan *Delâletu'l-Hâirîn* adlı eserin ilk sayfası

بحسب خبره و قد أتوا بشيئا عشرين و عشرون كما إننا من قبلنا المصنفين من هذا النوع و قد أتوا بعمل
 كذا ونحن ما علمنا من قبلنا عندنا من هذا النوع أن أعظم صنفاً عدل من هذه عشر و دونه من جود
 يجوز توددته حكيم حكمت و معنى ذلك الأخلاق الفاضلة فان كان الشخص أيضاً مخطئاً عن جود
 الذين الهمهم هو الخطأ ذلك لكن في هذا الزيد و قد أتوا كذا الحكيم علمنا من هذا النوع
 هذه الصائغين التي ذكرنا و صرحوا كما بينته لك في هذا الفصل و هو أن الحكيم الموقر بال
 فصل موضع وهم الغاية هو أن ذاك هو الفقيه الذي أفتى بها الناس في النجاشي
 و نظر في الأمر كمالاً في كماله أعمال السن بجمعها العبادات من كل الملقاة
 الناذية للمناظر كماله في نصرة قائمه بعضهم لجمعهم ذكر لا يقدر في هذه الغاية الأخيرة و لا سيما
 بل هو طوبى من أجل هذه الغاية و أشبه بعضهم لجمع هذه الخاتمة بل فطهم وهو من بين شئيه
 هناك قال كذا في أخبارهم و كذا في تفسيره و كذا في أخبارهم و كذا في تفسيره في قوله
 أو مستور و غيبه طوبى من خفيه البواب طوبى من خفيه و خفيه في قوله أو مستور في قوله
 امرئ من خفيه هو مهلك و ثبات ما أوجزه في القرآن كماله فأبى و كذا في أخبارهم و كذا في
 من كماله كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في
 الخبر و كذا في كماله الحكيم فلنستأنصه و ذلك أنه لم يقصده في القصة و كذا في
 الحياتية في أن ذاك هو الفقيه الذي أفتى بها الناس في النجاشي و كذا في أخبارهم و كذا في
 و بلغ اني في كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في
 هذا الذي ذكره في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في
 في هذا الفقيه و ان تلك الأفعال التي هي في هذا هو قطب الشريعة و ليس كغير عملها انهم الذين طبعوا
 أحسنه و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في
 عنانته تعالى انتهى عن ذلك الخبر و قالوا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في
 علمه و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في
 قوله كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في
 يقول في خبره و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في
 بارض كل طوبى ما يفتى في شأن عشره و ذلك الفصل الذي فيه ما و ان ذكره ذلك من ثبات الغاية التي
 ذكرها في هذا الفقيه و هو أنه يزان كما لا انسان الذي به لفتحه حقيقة من خصله
 ادراكه تعالى حيث طمئت و عز عنانته في مخلوقاته في الجوارحها و ذمها كما هي و كانت
 سيرة و ذلك بعد ذلك الادراك يتخذ لها دائماً و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في
 ما بينت مرات في هذه المقالة و **وهو** قوله يا ربنا تابت زبورعه في هذه المقالة ما تابتاً
 نافع جداً لما لا بد أن ارجو الله على انشاها في هذا الفصل الذي فيه ما و ان ذكره ذلك من ثبات الغاية التي
 بذكرها و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في
 هم هو كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في أخبارهم و كذا في

تم كتاب دلالة الحائرين للحكيم ابن ميمون

بحسب ما كان عليه في سنة الفتح في جرجان القلعة و له و ما نرى في يد غيره عليه بخطه عن علي بن الحسين و كذا في
 اللهم ما علمنا من علمك و ما علمنا من قدرتك و ما علمنا من ربوبيتك و ما علمنا من جلالتك و ما علمنا من
 اهل الحارث لى لانه لم يفسد من صفاته الصالحات و قد علم العالم بحال الذي في حال الفناء و ما لا يوفى الله الا بالعلم

Resim 2: Süleymaniye kütüphanesi Carullah koleksiyonunda (no: 1279) bulunan *Delâletü'l-Hâirîn* adlı eserin son sayfası